

(Hand)hygiëne op basisscholen

GGD Noord- en Oost-Gelderland en GGD Twente hebben in opdracht van het IP & AMR Zorgnetwerk Euregio-Zwolle van januari 2025 tot en met januari 2026 onderzoek gedaan naar (hand)hygiëne op basisscholen in de regio. Doel van het project was het helpen van basisscholen om goede (hand)hygiëne onder leerlingen te stimuleren. Hiervoor is, door middel van interviews en observaties, in kaart gebracht wat scholen al doen op dit gebied en waar zij behoeften aan hebben.

Waarom aandacht voor goede hygiëne?

Een basisschool is een uitstekende broedplaats voor bacteriën, virussen en schimmels. Deze ziekteverwekkers, kunnen infectieziekten veroorzaken. Ziekteverwekkers, verspreiden zich via de lucht, voedsel, voorwerpen en/of handen. Ze kunnen op deze manier gemakkelijk worden overgedragen van de ene persoon op de andere en op die manier iemand ziek maken. Handen wassen is een van de belangrijkste manieren om verspreiding van ziekteverwekkers tegen te gaan. En dat helpt om leerlingen en medewerkers gezond en fit te houden en ziekteverzuim te voorkomen.

- Vooral jonge leerlingen zijn vatbaar voor ziektes, doordat hun afweersysteem in ontwikkeling is. Leerlingen spelen op school veel samen, delen een toilet met hun klasgenootjes en eten aan dezelfde tafel. Met een goede hygiëne worden leerlingen minder snel ziek.
- Ziekteverwekkers verspreiden zich minder snel als de school goed wordt schoongemaakt en geventileerd. Voorkomen dat leerlingen en medewerkers ziek worden, helpt lesuitval tegen te gaan.
- In de kindertijd wordt de basis gelegd voor een levenslange persoonlijke hygiëne. Dit is niet alleen belangrijk voor een goede gezondheid op jonge leeftijd, maar ook later in het leven.

Deelname aan het onderzoek

Medewerkers van de teams Infectieziektebestrijding hebben contact gelegd met basisscholen die zijn aangedragen door Gezonde School adviseurs. Aan het onderzoek hebben 11 basisscholen deelgenomen uit de GGD-regio's Noord- en Oost-Gelderland en Twente. Resultaten zijn mogelijk niet representatief voor alle basisscholen. Het was erg moeilijk om scholen bereid te vinden om deel te nemen aan het onderzoek. Genoemde redenen zijn bijvoorbeeld tijdgebrek of geen interesse. De meeste interviews en observaties hebben plaatsgevonden met de directeur van de school. Wij willen de deelnemende scholen hartelijk bedanken voor hun tijd en bijdrage.

(Hand)hygiëne op basisscholen

Resultaten uit het onderzoek

Samenvattend blijkt dat de basisscholen aandacht hebben voor (hand)hygiëne, maar dat dit geïntensiveerd kan worden om het beter bij te brengen aan de kinderen. De meeste geïnterviewden zijn bekend met het onderwerp (hand)hygiëne, met name vanwege de coronaperiode, maar zijn niet bekend met de richtlijn van het Landelijke Centrum Hygiëne en Veiligheid (LCHV). Er worden meestal geen lessen gegeven over (hand)hygiëne, maar er is wel aandacht voor het onderwerp. Met name in de onderbouw, waar kennis en opvolging van (hand)hygiëne vaak gering zijn. Kinderen worden meestal geattendeerd op het wassen van de handen na het buitenspelen, voor en na het eten, na toiletbezoek en na het handwerken. De meeste scholen leggen niet specifiek uit hoe je je handen goed wast. Sommige geïnterviewden benoemen ook het spanningsveld tussen scholen en de thuissituatie met betrekking tot de verantwoordelijkheid van het bijbrengen van (hand)hygiëne.

Knelpunten

Scholen ervaren een aantal knelpunten met betrekking tot het bijbrengen van (hand)hygiëne bij kinderen. De drie meest genoemde knelpunten zijn de faciliteiten, gebrek aan tijd en menskracht. Knelpunten op het gebied van de faciliteiten komen ook terug bij de observatie van de toiletvoorzieningen. Bij een enkele school zijn er bijvoorbeeld te weinig toiletten en wastafels en is de schoonmaak wisselend van kwaliteit. Dit heeft invloed op de opvolging van (hand)hygiëne. Maar bij de meeste scholen zijn er voldoende toiletten, beschikken deze over een wastafel met stromend water, pompje met vloeibare zeep, papieren handdoekjes en zijn ze schoon.

Behoefte aan meer informatie

Over het algemeen hebben de scholen behoefte aan meer informatie over het onderwerp (hand)hygiëne om dit bij te brengen bij kinderen. Belangrijkste punten die hierbij genoemd worden zijn dat de extra informatie gemakkelijk, kort en bondig is, dat leraren het nut moeten inzien en het ingepast kan worden in bestaande lessen of thema's. Qua middelen wordt met name het visuele aspect benadrukt. Hierbij worden posters/instructiekaarten met plaatjes of pictogrammen naast de wastafel op het toilet (indien aanwezig) of een filmpje het meest genoemd. Daarnaast wordt aangegeven dat de focus in de onderbouw moet liggen op hoe je je handen moet wassen en in de bovenbouw op waarom je je handen moet wassen.

(Hand)hygiëne op basisscholen

Adviezen

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek, worden onderstaande adviezen gegeven:

- Om goede (hand)hygiëne onder kinderen te stimuleren is het van belang om op de hoogte te zijn van het beleid en de richtlijnen op dit gebied (bijlage 1).

- Het advies is om iemand verantwoordelijk te maken om zich te verdiepen in het beleid en de richtlijnen en de opvolging hiervan.

- Daarnaast wordt aanbevolen om middelen te gebruiken om (hand)hygiëne bij te brengen bij kinderen. Om goed aan te sluiten bij de behoeften van basisscholen is er gekeken naar toegankelijke, inspirerende en direct toepasbare hulpmiddelen om hygiëne structureel onder de aandacht te brengen (bijlage 2). Hygiëne kun je op verschillende manieren onder de aandacht brengen, namelijk van educatieve materialen tot interactieve activiteiten. In het overzicht vind je websites en middelen die informatie bieden, inspiratie geven en praktische handvatten aanreiken om hygiëne op een leuke en effectieve manier in de schoolomgeving te integreren.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Beleid & richtlijnen

- [Hygiënerichtlijn voor basisscholen | RIVM](#) - De hygiënerichtlijn is geschreven voor alle medewerkers en beroepskrachten die werkzaam zijn op een basisschool. De belangrijkste hygiënenormen zijn in deze richtlijn op een rij gezet.
- [Meldingsplicht voor scholen en kindercentra | GGD Twente](#) - Op deze pagina kunnen basisscholen in Twente meldingsplichtige ziekten digitaal melden.
- [Ziek op school | GGD Noord- en Oost-Gelderland](#) - Op deze pagina kunnen basisscholen in Noord- en Oost- Gelderland meldingsplichtige ziekten digitaal melden.
- [Hygiëne | RIVM](#) - Op deze pagina kun je lezen wat hygiëne is, waarom hygiëne belangrijk is en welke maatregelen je zelf kunt nemen om goede hygiëne uit te voeren.
- [Hygiëne in het primair onderwijs | Gezonde School](#) - Op deze pagina lees je hoe je hygiëne op een blijvende manier kunt implementeren.
- [Themascan Hygiëne primair onderwijs | Gezonde School](#) - Op deze pagina kun je checken hoe ver jullie school al is met het thema Hygiëne.
- [6 tips voor betere hygiëne op school | Gezonde School](#) - 6 tips voor wat je kunt doen voor betere hygiëne op school.

BIJLAGEN

Bijlage 2: Middelen voor basisscholen om (hand)hygiëne aan kinderen aan te leren

- [Naar de wc - Schooltv](#) - Filmpje over hoe je naar de wc moet voor groep 1 en 2.
- [Handjes wassen - K3](#) - Liedje over handen wassen voor groep 1 en 2.
- [Handjes wassen - Woezel & Pip](#) - Liedje over handen wassen voor groep 1 en 2.
- [Handen wassen - Poster onderbouw](#) - Poster om kinderen te leren handen wassen voor de onderbouw.
- [Handen wassen - Poster bovenbouw](#) - Poster om kinderen te leren handen wassen voor de bovenbouw.
- [Handen wassen - GGD Drenthe](#) - Informatie over handen wassen met handen wassen posters voor kinderen en voor volwassenen, een handenwasdiploma en een kleurplaat.
- [Hygiëne helpt!](#) - Webpagina met weetjes, tips en digitale lessen over antibioticaresistentie, vaccins en vaccineren, gemaakt voor het onderwijs.
- [e-Bug leermiddelen](#) - e-Bug biedt leermiddelen voor leerlingen, docenten, ouders en verzorgers om de jeugd te leren over het voorkomen van uitbraken van infecties en het juiste gebruik van antimicrobiële middelen.
- [Seesoap lespakket](#) - Handenwas lespakket: een werkboekje met puzzels, raadsels en tekenopdrachten waarin de kinderen spelenderwijs bezig zijn met (hand)hygiëne.
- [Micro-monsters om je heen](#) - Lesmateriaal over virussen, bacteriën, het afweersysteem en vaccinaties voor groep 5 t/m 8.
- [Griepspel: hoe werkt een epidemie?](#) - Lesbeschrijving van het griepspel: hoe werkt een epidemie? voor groep 5 t/m 8.
- [Immuunsysteem - Schooltv](#) - Filmpje over het immuunsysteem voor groep 5 t/m 8.
- [Handen wassen lespakket - GGD Hart voor Brabant](#) - Lespakket voor groep 7 en 8 bestaat uit een klassikale aftrap waarin het belang van handen wassen wordt besproken. Vervolgens gaan de leerlingen op onderzoek uit en voeren ze een proef uit. De les wordt afgesloten met een leerzame quiz.